

ABONAMENTUL:

Pe un an . . . 24 Cor.
Pe o jum. de an 12
Pe trei luni . . . 6
Pentru România şi străinătate:
Pe un an . . . 40 lei.
Pe o jum. de an 20

GAZETA TRANSILVANIEI

REDACTIA SI ADMINISTRATIJA Targul Inului Nr. 30.

INSERATILE se primesc la administratie. Preţul după tarif şi învoială.

Manuscrisele nu se înnapoiază.

ZIAR POLITIC NAȚIONAL.

TELEFON N°. 286.

au ştiinţi se pot- anului femei

Maiu 1913

Domnii de odinioară şi de acum.

La poalele munţilor Apuseni ai Motilor dornici de libertate, în apropierea locului, unde a fost ucis mişeleşte Mihail-Viteazul, în oraşul Turda de pe apa Arieşului, s-au adunat Duminecă, în 18 I. c. o seamă de domni unguri, ca să se sfătuiască, să discute şi să pună la cale „trebile” ţării.

Şi au venit la Turda domnii din împrejurime şi din diferite părţi ale Ardealului, iar ca adunarea să fie şi mai impunătoare, s-au prezentat la ea şi câţiva corifei şovinisti de-ai camerei ungare, cinci la număr, în frunte cu cel mai mare şovinist-iezuit şi duşman al naţionalităţilor nemaghiare, contele Apponyi.

Cei adunaţi la Turda au fost din clasa stăpânilor, din clasa oligarhilor şi gentrylor, care se împarte în două. O parte mare a acestei clase trăieşte de pe spinarea ţării, este la putere, la cârmă şi ocupă toate oficiile şi beneficiile, aruncând abia fărâmituri celorlalţi locuitori, cari s-au prilejit să se nască şi să trăiască pe plaiurile Ungariei. Partea a doua a clasei stăpânilor este în opoziţie cu cea dintâi şi este nemulţumită, din cauză că e scoasă dela putere şi nu are nimic pe mână din bunătăţile ţării.

Deşi contrare, aceste două tabere au aceeaşă ţintă comună, pentru care luptă şi pentru care sunt în stare a comite ori ce fapte şi volnicii, anume a se ridica şi a se ţine alternativ la putere, la ocârmuirea ţării, stăpânind ei de ei celelalte popoare ale patriei.

Cei adunaţi la Turda au fost din tabăra celor nemulţumiţi, celor cari sunt eschişi de astădată dela putere. Şi venind la Turda, ei s-au plâns de nedreptăţile şi volnicile ce le sufer dela soţii lor, cari azi sed călare în şeaua puterii şi, din graţia regelui Ungariei, nici că le pasă de nime.

Şi au vorbit multe şi de toate ceata stăpânilor adunată la Turda. Unul dintre ei, Lovász Márton, a cuvântat despre unirea sau fuziunea partidelor opoziţionale, arătând, că numai așa se poate feri țara, căci numai pe calea fuziunii se

poate răsturna guvernul şi partidul lui dela putere, ca să ajungă acolo ei, ceata nemulţumiţilor de azi.

A mai spus Lovász, apoi după el un altul, Förster Aurel, câte ceva despre sufragiul universal şi au strigat cu toţii într-un glas, că trebuie creat dreptul electoral democratic şi pentru Ungaria, dar bine înţeles așa, ca să rămână şi pe mai departe dominaţiunea stăpânilor de azi, a oligarhimei şi gentry-ilor, fie din ori care tabără din cele două, şi nu cumva să poată a se acăţara pe scara mărilor nişcai valahi opincari sau nişte socialişti flămânzi.

Tot în felul acesta au vorbit şi alţii, precum deputatul Vértán, pentru care s-au adunat stăpânilor la Turda, apoi un alt deputat Kovász, etc. dar mai pe sus de cât toţi haba-nul şovinismului, groful Apponyi.

Din cuvântările lor se vedea, că toţi aceşti domni au la inimă patria, îi doare de suferinţele ei, dar au credinţa, că numai dânşii o pot mântui, ajungând fireşte la putere, numai dânşii pot crea „o Ungarie independentă, liberă, maghiară şi puternică”, cum a zis hahamul, cu mare vervă oratorică.

Astfel şi vorbirile lor de la Turda, au fost de așa, încât se vedea din ele că patrioții nemulţumiţi trag focul tot la oalele lor, ciordind la putere şi căpătuială.

Despre nevoile adevărate ale Ardealului, în inima căruia erau adunaţi la sfat, despre păsurile, dorinţele şi doleanţele poporului român, în mijlocul căruia se aflau, despre defectele şi abuzurile administraţiei şi despre alte nenumărate rele, ce bântue Ardealul — gentry-i adunaţi la Turda n-au avut de zis nici un cuvânt.

Adecă totuș... Apponyi şi a adus aminte şi de Ardeal şi a zis următoarele, vorbind despre dreptul electoral:

Se zice, că dreptul electoral, cel-voim noi, periclită interesele maghiarimii, mai cu seamă în Ardeal. Dar nu e așa. Întărirea maghiarimii în Ardeal nu o vom face pe calea privaţiunii de drept, ci prin o politică economică conştientă, care va relua firul de colonizare în stil mare, întrerupt de guvernul actual, înzevirând astfel cu pământ poporul maghiar sărac, cu miile, şi prin

crearea de centre mari industriale, cari sunt tot atâţi stegari ai maghiarimii...

Adecă stăpânitorii veniţi în Ardeal, ne spun aci, în mijlocul nostru, cum au să facă ei împotriva şi spre slăbirea noastră, întărind elementul maghiar pe o cale neiertată, cu ajutorul şi pe banii statului, la cari contribuim şi noi cu milioane!

Au venit stăpânitorii la Turda, nu ca să se intereseze de nevoile Ardealului, ci de trebuşoarele lor de partid şi nu ca să vestească pacea între popoare, ci lupta de slăbire, de reducerea forţelor poporului român, lupta de nimicire.

Când trecem în revistă adunarea de gentry-i din Turda, înaintea ochilor noştri sufleteşti ni se înfăţişează adunărea analoage ale domniilor de odinioară ai Ardealului, ale nemeşilor trecutului, după cum ne-au rămas descrise în cronici şi codice de legi bătrâne. Acelaş spirit de intoleranţă, aceeaşă tendenţă de exclusivism şi de împedecare în progres a poporului românesc, le caracterizează. Dacă pe acel timp am fi avut rapoarte de ziare am avea azi clişeurii gata pentru raportul dela adunarea din Turda. Asemenea lui Apponyi au vorbit contra poporului românesc reprezentanţii nemeşilor la anul 1505 în adunarea staturilor, ţinută tot la Turda şi în care s-a încheiat unio trium nationum, contra Românilor din Ardeal.

Asemenea lui Apponyi şi a altor corifei maghiari de azi, au vorbit, înegrind şi batjocurind pe Români, nemeşii în distele ardene, când s-au codificat Aprobatele şi Compilatele, ajungând în furia lor până acolo, încât au decretat în articole de lege, că poporul român e suferit în ţară usque ad beneplacitum nemeşilor, că el e paria, cu o religie abia tolerată şi condamnat pe vecie la servitute, la iobăgie...

Ei vedeţi, timpurile s-au schimbat, s'au rupt lanţurile iobăgiei şi s'au realizat progrese mari pe toate terele. Numai grofii şi gentry-i, urmaşii nemeşilor de odinioară au rămas aceeaşi în ură faţă de noi şi în nizuinţa iguobilă de

a ne ţinea oprini. Dacă s'ar putea de a ne nimici ca Români.

Un Apponyi, un Tisza nu se deosebeşte într-un nimic de un Béldi, Kemény, Kendeffy sau de alţi potentai ai erei principiilor ardeleni.

Dar un Apponyi şi alţi Bendeguzi ar putea cel puţin acum să înveţe din trecut, că extirparea Românilor din Ardeal e o imposibilitate. Nu s'a putut extirpa acest neam nici prin tirania iobăgească, nici prin persecutarea religioasă, cum nu se va putea extirpa nici prin încercările de maghiarizare. Ardealul va rămânea a fi românesc cu toate svârcolirile unui Apponyi şi a celor de teapa lui. Acest adevăr, l-au prins din experienţa secolilor şi l-au cuprins în un proverb, strămoşii gentrylor de azi, nemeşii, lăsându-l urmaşilor lor ca învăţătură şi care ne spune, că Erdélyben csak kukoricza és oláh terem!

— sm. —

Cât ne-au costat concentrările la graniţe. Ministrul de finanţe austriac Zalesky a rostit alaltăieri în şedinţa comisiei financiare a Reichsrat-ului un discurs, în care a arătat în liniamente generale cheltuielile militare, pe cari le-a avut monarhia în decursul crizei balcanice, cari la oaltă fac aproximativ 400 milioane coroane. În scopul înarmărilor s'au folosit cele 126 milioane votate toamna trecută pentru investiri urgente militare şi s'au cheltuit alte 262 milioane pentru înarmări şi concentrarea unui număr mai mare de soldaţi. Şi cheltuielile se vor mai spori, căci concedierea soldaţilor supranumerari încă tot nu întârzie.

Dar apoi milioanele de coroane pagubă pricinuite de criza financiară şi de reţinerea sub arme a rezerviştilor?...

Episcop al nenorocitei episcopii de Haidudorogh a fost numit de Maj. Sa — după cum celim în Bud. Hirlap: — protopopul-pleban din Sátorhajhely, Miklóssy István, iar scaunul papal a aprobat această numire.

Procesul Lukács-Désy. Oberlandesgericht-ul din Viena a adus deciziune în chestia apelului avocatului vienez Dr. Pressburger, ca reprezentant al lui Désy. Cum ştim Dr. Pressburger

a cerut să poată fi prezenta la ascultarea lui Elek Pál în Baden, şi Désy şi şi apărătorul lui. Judecătoria supremă declară, că nu se ţine de competentă a decide în cauză.

Astfel Elek va fi ascultat singur în Baden, fără a fi prezent nici acuzatul, nici apărătorul.

În privinţa aceasta se spune, că apărătorului Vázsonyi îi s-a telefonat din Viena, că înainte de pertractarea dela Oberlandesgericht, şeful de secţie de cabinet Fáy a făcut o vizită prezidentului înaltei judecătorii.

Modificările preliminarilor de pace propuse de aliaţi. Reprezentanţii statelor aliate balcanice au prezentat alaltăieri după amiază ministrului Grey un memorandum, care conţine propunerile lor pentru modificarea preliminarilor de pace. În acest memorandum se cer următoarele modificări: toate tratatele, cari au fost în vigoare înainte de izbucnirea războiului, să se menţină şi pe mai departe, până se vor stabili tratate definitive; din comisiunea financiară ce se va întruni la Paris să facă parte şi delegaţii aliaţilor, cari să fie înzestraţi cu aceeaşi privilegii ca şi reprezentanţii Puterilor mari; în textul preliminarilor să se şteargă unele cuvinte din articolii 3 şi 5, ca să se arate evident că Sultana singur a încredinţat Puterilor mari rezolvarea chestiunilor cuprinse în aceşti doi articoli.

Aliaţii cred, că modificările cerute vor fi aprobate de reuniunea ambasadurilor. În cazul acesta ei vor iscăli preliminarile păcii.

Dar generos pentru fondul ziaristilor. Cetim în „Drapelul”: Suntem în plăcuta situaţie a aduce ştirea, că Ilustrul Domn Anton Mocsonyi de Foen a dăruit fondului de ajutorare al ziaristilor români 100 acţiuni dela institutul „Selăgeana” din Jibou, în valoare nominală de 10.000 cor., în realitate însă cu mult mai mare.

Darul acesta generos, pentru care îi vor fi recunoşători ziaristii români, va fi administrat ca fond separat, în conformitate cu dispoziţiile regulamentului, — purtând numele donatorului, — de epitropia fondului de ajutorare al ziaristilor.

Instinctul.

Nimic nu dovedeşte mai lămurit existenţa cauzelor finale în natura organică decât instinctul. Animalul lucrează tot-deauna pentru un anumit scop, de faţă, sau departe în viitor, fără să-l cunoască, şi une-ori, când are conştiinţa lui, fără chiar să-l voiască în înţelesul vulgar al cuvântului a voi, cum arată une-ori îndesulirea boldului sexual al omului, singurul instinct ce l-a rămas din starea primitivă. Unii atribuesc şi omului mai multe instincte; însă ceea-ce ei numesc astfel sunt numai tendinţe sau predispoziţiuni înnăscute, unele intelectuale, altele morale. Din cele intelectuale, de cari se ţin şi predispoziţiunile înnăscute pentru ideile de timp, spaţiu şi causalitate, se desvoltă anumite moduri de a vedea lucrurile, se nasc aplicările şi talentele pentru anumite ramuri de ştiinţă, de literatură şi artă; din cele morale se nasc pornirile spre bine sau spre rău, virtuţile, viciile şi pasiunile, sau ceea ce numim în deobşte caractere şi temperament, precum din predispoziţiunile fizice ale embrionului rezultă însuşirile organismului desvoltat, frumuseţea, tăria, slăbiciunea, sau alte calităţi şi defecte trupeşti. Fiecare om are un caracter înnăscut propriu, individual. El se nu-

meşte înnăscut sau moştenit dela generaţiunile anterioare, spre deosebire de caracterul câştigat prin deprindere în viaţa practică, care nu e decât desvoltarea celui dintâiu şi regularea manifestării lui după anumite norme, principii sau maxime morale. Despre omul cu caracter format se poate şti dinainte, cum va lucra în anumite împrejurări; pe când caracterul înnăscut sau natural nu se poate cunoaşte decât prin experienţă, din faptele, purtarea şi relaţiunile individului cu semenii săi. În animalele neraţionale caracterul e comun speciei întregi; pentru acela îl putem şti dinainte în fiecare individ.

Deosebirea între caracter şi instinct, sau între ceea-ce Fluoreas numeşte instinctul moral şi instinctul mecanic sau industrial al animalelor este, că cel dintâiu poate fi provocat a se arăta prin o acţiune a animalelor la ori-ce întâmplare, la ori-ce prilegiu plăcut sau neplăcut, folositor sau primejdios animalului, şi astfel se arată în felurite cazuri; iar instinctul propriu zis lucrează numai când e deşteptat prin un singur fel de motive, şi lucrarea lui e totdeauna la fel. D. e. albinele încep să-şi formeze faguri numai când găsesc o coşniţă sau o scorbură de arbor; paserea îşi face cuib, când află materialul trebuitor şi când trebuie să ouă şi să scoată pul; paserile călătoare se adună şi pleacă nu-

mai când simţesc apropierea iernii sau a verii.

Din această cauză caracterul înnăscut e unit cu o inteligenţă mai desvoltată şi e propriu animalelor superioare, în special omului; iar instinctul cere o inteligenţă mai mică şi e propriu animalelor inferioare, mai ales insectelor. Fiindcă aceste animale au trebuinţă numai de un mic şi foarte simplu îndemn din afară, ca să-şi înceapă lucrarea lor instinctivă, intelectul sau creierul lor e prea puţin desvoltat; lucrările lor stau cea mai mare parte sub conducerea funcţiunilor fiziologice, adecă ale sistemului ganglionar, pus în mişcare şi numai prin mici întârârări din afară. Inteligenţa lor le serveşte numai pentru a îndruma pornirile instinctului, şi pentru a-l ajuta să înlăture piedecile şi să repare unele greşeli şi stricăciuni făcute opereii lor.

Puterea instinctului scade treptat cu desvoltarea inteligenţei, până când în om e cu totul înlocuit prin facultăţile intelectuale, afară de instinctul pentru existenţa şi perpetuarea speciei. Chiar instinctul conservării de sine e așa de puţin desvoltat în om, în cât în tot timpul prunciei şi copilăriei sale, fără ajutorul părinţilor sau celor din jurul său, el ar fi expus peirii.

O foarte mare asemănare este între instinct şi între hipnotism şi som-

nambulism. Pentru aceea [Metchnikoff consideră aceste fenomene ca rămăşiţe ale deprinderilor instinctive din starea primitivă, animalică; precum şi furia sălbatică, sub a cărei stăpânire omul face fapte, de cari îndată se căeşte şi furia bestială care, ca o epidemie, cuprinde mase întregi în timpul revoluţiunilor. Somnambulul sau lunatecul umbă şi lucrează inconştient în somn, condus numai de nervul simpatic, caşi insectele, a căror viaţă e, până la un grad, un fel de somnambulism. Asemenea hipnotizatului, deşteptat din somnul magnetic, împlineşte lucrarea comandată lui, fără să-şi poată da samă pentru ce; simte numai că trebuie să facă acea lucrare, şi o face în mod irezistibil. Tot așa se poate explica demoniul lui Socrate şi presiimţirile, cari opresc dela unele lucrări şi scapă uneori de primejdie pe cei ce le au. Ele sunt urmele lăsate de impresiunile visurilor fatidice sau ale vedeniilor în somn de cele ce au să se întâmple; visurile s'au uitat, dar a rămas presiimţirea neînţeleasă, care îndrumează voiaţa. D. e. unul îşi cumpără un loc pe o corabie; însă, când a plecat vasul, el n'a voit să se urce: vasul s'a confundat; altul s'a reîntors de pe drum dela turnul de pulbere, cătră care mergea cu tovavăşii săi: turnul a sărit în aer.

O interesantă analogie se vede între instinctul insectelor şi funcţiuni-

le vegetale ale organismului animal. Ca şi în organismul animal așa şi în societatea insectelor, viaţa proprie fiecărei părţi e subordinată vieţii întregului şi grija pentru întreg în fiecare individ e mai mare decât grija pentru propria sa existenţă; prima e voită necondiţionat, a doua condiţionat. De aceea, când cere trebuinţa, indivizii se jertesc întregului; precum noi lăsam să ni-se taie o mână sau un picior, ca să mântuim restul trupului... Trântorii în stup, când nu mai sunt de folos, sunt ucişi de albinele lucrătoare şi scoşi afară. Mama furnicilor, după fructificare, îşi rupe ea însăşi aripile, cari de aci înainte i-ar fi numai spre piedecă subţ pământ, în lucrarea pentru creşterea familiei ce are s'o întemeieze

Prin esactitatea mişcării sau acţiunii, potrivit scopului şi împrejurărilor, dela naşterea animalului, fără să o fi învăţat, instinctul pare a avea ceva tainic şi miraculos în sine. Exemple: innotarea în apă a puilor de raţă şi de gâscă şi a altor animale, căutarea plantelor purgative în caz de boală şi evitarea celor veninoase; măestria albinelor de a aduna miere, de a face ceară şi faguri, ş. a.; a castorului de a-şi clădi coliba, a paserilor de a-şi face cuibul, a furnicilor ş. a.

Această desăvârşită deprindere se esplică prin moştenirea organismului dela generaţiunile trecute, întocmit ast-

Contra serviciului de 3 ani. Pentru evenimentele din Toul au fost predați tribunalului militar 16 soldați, 15 au fost distribuiți în batalioanele de disciplină în colonii, 40 de soldați au fost pedepsiți cu temniță de la 30—60 zile și mai mulți au fost degradați.

Din parlamentul Austriei.

Desbatere asupra situațiunii externe.

Viena 21 Mai n.

În ședința de azi, Mercuri, a „Reichsrath“-ului austriac s'a continuat desbaterea provizoriului bugetar făcându-se din nou câteva enunțuri cu privire la situația externă a monarhiei.

Dep. agrar Slanek spune, că discursul primministrului Stürgkh a produs răceală și mirare. Cu politica actuală externă nu sunt mulțumiți nici chiar Nemții. Albania viitoare nu va asigura pacea balcanică. Ar fi fost mai consult, ca monarhia să încheie cu statele balcanice un tratat, în înțelesul cărui să nu fie permis a întări coasta albaneză. Guvernul comun a făcut toate, ca să întărim cu intervenția noastră în Balcani. Toate cheltuielile militare au fost zadarnice, fără a socoti aici pierderile de miliarde pe terenul economic.

Dep. creștin social Stöckler aprobă politica externă a monarhiei și declară, că partidul creștin-social este satisfăcut de succesele obținute de reprezentanții politicii externe ai Monarhiei.

Dep. socialist Adler constată, că peoporațiunea monarhiei este astăzi mai nemulțumită și mai descurajată ca oricând. În toate ramurile economice se resimte lipsa și mizeria. Relațiunile pieții de alimente sunt din cele mai nefavorabile, scumpetea crește și la toate acestea se mai adaugă pacostea, că zeci de mil de soldați stau la granița țării fără a ști pentru ce. Atrage atențiunea guvernului asupra pedepselor severe dictate soldaților pentru neglijență în serviciu, cari potenează nemulțumirea în sânul armatei. Vorbește pe larg despre raporturile din Dalmația și despre urmările nenorocite ale statarului din provinciile anectate.

Dep. italian Pittaco regretă nizuințele tripartite ale slavilor de sud, pe cari le sprijinește statul.

Dep. ruten Levicki constată, că împedecarea popoarelor balcanice de-a ajunge la Adria și crearea Albaniei independente au produs un pericol stabil pentru monarhie, căci Albania va deveni un pericol centru al intrigelor internaționale cu deosebire între Austro-ungaria și Italia. E de regretat, că Monarhia după prăbușirea Imperiului european turcesc, se razimă din nou pe elementele antislave.

Continuarea discuției s'a amânat pe ședința de Vineri.

Cor.

fel, ca la anumite senzațiuni interioare la impresiuni primite din afară, să facă mișcările și acțiunile corăspunzătoare trebuințelor simțite.

Instinctul se deosebește de îndemănarea și măiestria omenească prin faptul, că aceasta o câștigă omul prin propria sa experiență, cu muncă și osteneală și rar e așa desăvârșită ca instinctul; pe când instinctul se câștigă prin experiența speciei, în curs de mil de ani, dela începutul existenței ei, și se cristalizează astfel în organismul întregel speciei, se moștenește dela o generațiune la alta. Desăvârșirea instinctului o mărește apoi și concentrarea întregel vieți fiziologice asupra unui singur fel de acțiuni, întocmai cum în economia organismului inima, plămâni, ficatul, rinichii și fiecare organ are funcțiunea proprie lui. Cauzele desăvârșirii instinctului și a deosebirii lui de îndemănările omenești sunt prin urmare: moștenirea lui dela generațiunile trecute, puținătatea trebuințelor, simplitatea organismului și lipsa rațiunii sau a inteligenței mai dezvoltate, care să îndrepte curentul puterii nervoase în mai multe direcțiuni, adeseori contrare una alteia, cum se întâmplă la om.

M. Străjan.

Alegerea dela Sasca.

»Fotografii la minute de pe câmpul de războiu maghiaro-român«

Marea revistă vieneză »Oesterreiche Rundschau«, a scos zilele aceste într-o broșură separată cunoscutul articol al d-lui Dr. Alexandru Vaida-Voevod sub titlul de mai sus asupra faimoasei alegeri dela Sasca, în care autorul, martor ocular al acestei alegeri, prezintă publicului germânistic un buchet din aceste abuzuri săvârșite în fața acestei alegeri de către organizațiunea ungare.

Cele două d-lui Dr. Vaida le-am adus în intervalul nostru publicat la timpul său. De astădată reținem din interesantele expuneri ale broșurii partea introductivă și finală a acestui articol:

»Până acum noi Români eram obicinuți să fim descoperiți prin Englezi, Scoțieni, Francezi și ici colea printr'un Norvegian, Italian sau American. Pressa mondială, intrucât apare la Viena, se mulțumea să raporteze despre soartea noastră cu ajutorul foarfecei redacționale, înregistrând pentru cetitorii săi telegrammele atât de minunate ticluite ale biroului ungar de corespondență. Din aceste lumea putea să afle însă numai că noi, popoarele nemaghiare ale țării, suntem foarte interesante, fiind foarte sălbăticie, foarte neculte și foarte reacționare:

»Țăranii noștri au obiceiul, fără a avea arme în mână, să tăbărăscă asupra gendarmilor, cari apoi de sine înțeles trebuie să recurgă la arme pentru a salva »ordinea statului«. Erau apoi, ca o urmare firească, câțiva țărani atâțați de »agitatori fără suflet«, cari trebuiau să-și dea ortul popii. Apoi mai au țărani noștri obiceiul să folosească cu preferință la alegeri de deputați dinamită în contra alegătorilor pacinici ai partidului guvernului, a tăia sărme telegrafice și a incendia casele și șurele vecinilor contrari. Toate monstruozițiile de solul acesta ale țăraniilor noștri le înregistrează presa vieneză cu cea mai mare conștiințiositate pe baza raportului hectografic al biroului de corespondență ungar oficial.

»Numai o singură dată și-a luat osteneala o foaie vieneză, ziarul »Reichspost«, să trimită la fața locului un raport, iar mie mi s'a făcut acum ca celui dintâi între Români, onoarea, de-a fi recercat de o revistă vieneză pentru trimiterea unui raport de pe câmpul de războiu. Ar face însă, ca jurnalității vieneză curagioși și dornici de aventuri să se decidă a studia odată și o campanie electorală ungară. Atât doar, că d-nii jurnaliști n'ar trebui să sosească la fața locului deabia în ziua alegerii! Chiar și în ziua aceasta se pot vedea dealfel multe lucruri interesante, dar lupta tănuită de pregătire, care se dă în ultima săptămână prin satele cercului este cel mai interesant moment. Căci sau s'a decis deja o luptă electorală ungară înaintea alegerii, în care caz actual electoral însuși se desășură în mare liniște și în mod »strict constituțional, sau trebuie în localitatea și ziua alegerii mărit numărul alegătorilor guvernamentali, în care caz voturile prea multe nemaghiare se țin departe de locul alegerii prin gendarmaria atât de bine și europenește disciplinată sau se transportă din locul alegerii, fiindcă în caz contrar ar putea »periclită liniștea publică.«

»De sine înțeles că jurnalității nu ajung în cazul acesta să asiste la executarea unui atare »act oficial«. Prin urmare cine vrea să pătrundă misterii unei alegeri din Ungaria, ceea ce este aproape o imposibilitate pentru creerii unui European, acela să-și facă apariția pe câmpul de războiu cu cel puțin o săptămână înaintea alegerii. În cazul acesta se vor convinge în curând chiar și cei mai inofensivi cetitori ai cafenelelor, că țărani noștri români, slovaci și germani nu sunt tocmai acei dinamitarzi, incendiari și anarhiști, precum îi prezintă biroul de corespondență al ministrului de Interne; în același timp ei se vor mai convinge, că un primpretore maghiar este dealfel un cavalier de un soi special ca și președintele electoral maghiar, dar în nici un caz un miel și că gendarmii sunt îndreptățiți a face totul în interesul »ideii de stat maghiar«, adică în interesul victoriei candidatului guvernului.

După ce autorul însuși pe numeroase pagini toate picanterile faimoasei alegeri dela Sasca încheie cu următoarele constatări:

»Pentru a ajunge în comuna Moldova-nouă, care aparține cercului Sasca, a trebuit să facem un mare incunjur peste Biserica-albă și să trecem prin comuna sărbești situată lângă Dunăre: Divic, Belobresca, Susca, Pozena, Macevici și Moldova-veche, cari nu aparțin cercului Sasca. În fiecare din aceste comune ne-a eșit în cale o patulă de gendarmi și ne-a făcut semn să ne oprim. Mirați am întrebat, că oare președintele electoral Talajdi a

dat și în afară de cercul electoral mandatul, ca streinilor să nu le fie permis a intra în comune? Gendarmii întrebați ne esplicară în ton neașteptat de afabil, că avem numai să ne legitimăm, de oare-ce aici, la granița spre Sârbia, siguranța țării impune acest control față de călători. Acești gendarmi n-au îndreptat sulițele spre noi, nu s'au răstăit spre noi cu strigăte, nici nu ne-au escortat la primărie. După ce ne-au luat interogatoriul convenit, ne-au salutat politicoși ca un sergent de stradă vienez și s'au îndepărtat liniștiți. La început am rămas muți de mirare. Mai târziu am înțeles apoi cauza acestei deosebiri între atitudinea gendarmilor din cercul Sasca și cea din aceste localități.

»Aici, la granița Sârbiei — se vedeau doar pe malul celălalt al Dunării satele din Sârbia — stam față în față cu pregătirii de războiu, eram prin urmare supuși »dispozițiunilor excepționale« ale conducerei armatei c. și r. Dincolo în cercul Sasca însă era în vigoare »statutul electoral avitic-maghiar«. Acolo comanda d-l Talajdi, al doilea funcționar »administrativ« al comitatului și ajutoarele sale: prim-pretorii, notarii și gendarmii. Aici ofițeri ces. și reg. Aici n-am găsit preoți pedepsiți de primpretori cu sute de coroane, n'am găsit țărani cu fețe pline de vânăță și umflăte, prelucrate de pumnii gendarmilor, aici nu alergau după noi femei cu mâinile întinse, pentru a ne conșura — zădarnic, să scăpăm pe bărbații lor din mâinile gendarmilor.

»În momentele aceste am ajuns la convingerea, că și în Ungaria există pentru nemaghiarul o posibilitate a simți și cunoaște sentimentul sublim al conștiinței liberității constituționale a unui cetățean: trebuie să și ia numai cîoava osteneala să cerceteze acele ținuturi ale patriei sale, cari zac la granița și în care în urma acestui fapt domnește actualmente »absolutismul, dirijat de ofițeri c. și r.«, deși cu severitate, dar cu dreptate și în mod cinstit.

»În cazul când »biroul de presă« al președintelui ministerial ungar ar încerca să tragă la îndoaială veracitatea espunerilor mele de mai sus, mă ob ig, în locul demințirilor fără rost și fără succes, a primi un arbitriu, compus din jurnaliști maghiari, români și din streintătate, în număr egal. Acest comitet de arbitrii s'a constatat adevărul aserțiunilor mele sau să mă timbreze pe mine sau biroul de presă de mincinoși«.

Prin publicarea raportului său despre alegerea dela Sasca în revista »Oesterreichische Rundschau«, d-l deputat Dr. Alex. Vaida-Voevod a făcut un serviciu real cauzei românești. Așteptăm acum cu încordare atitudinea biroului de presă ungar față de adevărurile ustarătoare spuse la adresa administrației și stăpânirii ungare.

Societatea pentru cultură din Bucovina și presa democraților bucovineni.

II.
Cernați 19 Mai n. 1918

Azi însă, când în orbirea luptelor politice am ajuns acolo, ca nimic, dar absolut nimic, să fie socotit de bun și folositor pentru națiune, dacă nu poartă în frunte sigilul oficial al politicei de partid, nu se putea, ca și activitatea pur »culturală« a acestei societăți, să nu fie aspru criticată de contrarii politice ai conducătorului ei actual, de demorați.

A critica, vor zice unii, încă nu e lucru rău, ba între anumite împrejurări se impune chiar critica. Da, așa este! Dar a critica numai din simplul motiv, că te-ai obicnuit, ca toate cele ce se fac, fie de către o persoană singularică fie de o instituțiune, să le privești tot prin prisma politice de partid, e foarte puțin laudabil, deoarece de multe ori, și mai cu seamă la noi în Bucovina, interesele neamului, nu coincid cu interesele de partid, respective de clică politică.

Dar ce le pasă democraților noștri, această specialitate »pour sang« bucovineană, cari stau așa de departe de adevărata democrație, ca cerul de pământ, de interesele neamului? Nu odată am avut prilej să i vedem luând în apărare și preamărind în organului lor, »Foia Poporului«, persoane, cari

prin activitatea lor au stricat mult neamul nostru din Bucovina și justificând fapte, cari puteau avea urmări foarte fuste pentru existența atâtor mii de țărani*) și aceasta o fac ei tot numai din interes de partid. A critica o instituțiune culturală, de o așa mare importanță ca »Societatea pentru cultură«, a o critica tocmai în preajuna adunării sale generale, nu e interesul de a îndrepta, ci cu interesul vădit de a-i strica, a o critica din simplul motiv, că președintele ei, ca om privat și e contrar politic, e nu numai o mișelie, dar e direct un atentat la însăși existența neamului din care faci parte. Căci ce-ar fi fost azi neamul românesc din Bucovina, de n'ar fi avut »societatea pentru cultură«, care să se îngrijească de toate trebuințele lui culturale? L'ar fi copleșit străinii și azi nu s'ar mai fi pomenit inteligență românească, cu cultură românească, care să simtă românește, în Bucovina.

Uite-se democrații la generația bătrână a intelectualilor bucovineni, generație, care nu s'a putut încălzi la focul sacru al culturii române, foc susținut în mare parte de numita societate, aprecioze-i cultura românească și sentimentele românești și ușor vor putea înțelege: ce a însemnat Societatea pentru cultură în viața Românilor bucovineni. Și-apoi să cauți să discreditezi o astfel de societate mai cu seamă în fața poporului dela țară, publicând un articol tendențios, plin de pervertierea adevărului, la adresa acestei societăți, nu-i acesta un sacrilegiu? Nu roșește conducerea partidului democrat din cauza eșirilor murdare și pline de invective, la adresa Societății pentru cultură, cari au văzut lumina zilei în ultimul număr al organului său zis oficial »Foia Poporului«? Cum va mai cuteza acest partid să se numească »național« când suferă ca organul său să publice atacuri contra celei mai naționale și celei mai folositoare societăți din Bucovina? Sau nici conducerea partidului democrat nu e în stare să facă deosebire, cum nu e capabilă după cum se vede redacția »Foi Poporului« — între d-l Bejan, președintele societății, și Societatea ca atare? Doar aceste sunt două noțiuni cu totul diferite!

»Societatea pentru cultură« nu a făcut și nu face nici sub conducerea d-lui Bejan politică militantă ci numai »culturală«. Aceasta o știe toată lumea, numai »Foia Poporului« nu. Dovada cea mai bună despre aceasta e că actualul secretar al societății e fruntașul democrat G. Tofan. În discursul atâtor ani și sub președinția d-lui Bejan și-au avut locul în »Palatul național« proprietate și sediul Societății pentru cultură, atâtea societăți, cari profesază principiul democrat, unele au și azi! Și totuși e această societate, clică popească, care face politica de partid, d-lor dela Foia Poporului? Vedeți ce neadevăr ați spus? Sau a susținea școli românești în ținuturile pe cari le-ati perdat în mare parte tot din cauza desinteresului d'voastră al politicienilor, cari v'ati cheltuit și atunci ca și acum toată energia în luptele politice fratricide, înseamnă a prăda averea națională, înseamnă a sta în serviciul rutenizării? Ce zici d-le secretar-democrat la aceasta? De ce te pui și d-ta ca secretar și ca bun român, în serviciul unei societăți, care rutenizează. De ce nu dimisionezi? Sau poate nu te identifici cu eșirile foștilor d-tale discipoli în ale ziaristice?

Nu am voit prin acest articol să iau apărarea Societății pentru cultură față cu atacurile presei democratice, căci »activitatea« acestei societăți și a conducătorilor ei e singura și cea mai bună apărătoare, am voit să arăt însă publicului din Ardeal și Ungaria felul cum e apreciată la noi în Bucovina, din cauza nenorocitelor frecări politice chiar, și cea mai însemnată instituțiune culturală, care a adus cele mai reale servicii culturii românești și care n'a scăpat o clipă măcar din vedere singurul ei scop: conlucrarea din răspuneri pentru ca să ne vedem odată vișul realizat: Unitatea noastră culturală împlinită.

Așa se răspătește însă în Bucovina activitatea rodnică dar cinstită depusă în ogorul culturii române, precum o răspătește Foia Poporului »Societății pentru cultură«, zicându i, că dacă susține școale românești printre Români rutenizați, prădează averea națională și se pune în serviciul rutenizării.

Dar oare când își va veni în fire și presa din Bucovina, în special cea democratică? Când va înțelege să supra-pue interesele neamului intereselor josnice de partid? Când vor pricepe cei-ce fac azi ziaristică, că a nizi să discreditezi instituțiunile culturale ale neamului tău, pentru a le surpa, înseamnă a săpa însuși mormântul acelu neam?

Imi vine a crede că nici când...!

a. b.

*) Mă gândesc la gheșeurile de lemne, gheșeurii pur demorați, seri au sdruncinat din temelii atâtea înscotiri Raifaiziene și cari au și îngropat pe veci Centrala acestor înscotiri (Nota autorului)

Români din Peninsula Balcanică.

De V. Diamandi.

VIII.

Imperiul Vlaho-Bulgar (1186—1280).

Vlahii fiind puternici știuseră să se impoe și să se opue chiar cu forța când împărații Bizantini au încercat să le ia avutul lor și mai mult independența lor. Faptul acesta s'a întâmplat sub împărăția lui Isac Angel în 1185 d. Ch. când a voit să despoale pe Vlahii prin taxe grele ce pusesă asupra lor. Cu toate că Armânii trimiseseră la el deputați pe frații Asan și Petru, el însă nu ascultă de sfaturile celor doi frați, nici de dezideratele Armânilor care erau destul de modeste și anume: întâiu, să nu fie deosebire în Armată între Armâni și Greci, al doie-ua, să li se dea Armânilor o porțiune de pământ în Balcani, unde numai ei să fie stăpâni. Isac Angel nu voi să dea nici o ascultare Armânilor și Asan fiind tare supărat de desconsiderația ce o făcu împăratul față de Armâni, adresă lui Isac Angel cuvinte necuviințioase, așa că o rudă a împăratului, Sebastocratorul Ioan, porunci unui soldat ca să pălmuească pe îndrăznețul Armân. Atâtea a trebuit ca Armânii să semănă și să arete Bizantinilor cum se pălmuește Armânul. Indată s'au adunat la Târnova (în Bulgaria de azi) și acolo poporul s'a ridicat cu mic cu mare, ca să scuture jugul Bizantinilor și să le declare război de moarte, nimicind tot ce va fi grecesc.

În 1186 Vlahii sub conducerea fraților Petru și Asan luară armele și porniră în contra Bizantinilor¹⁾, proclamând pe Petru de împărat al Vlahilor și Bulgarilor. Încercările au fost crâncene, iar Bizantinii au fost cu totul decimați. Împăratul Ior Isac Angel a trebuit să fugă ca un nerușinat dinaintea bravurii Vlahilor. Iată ce ne face Cronicarul Niceta Choniatu, martor ocular al acelor lupte și secretarul împăratului²⁾.

»Așa dar-l îngroziră pe el (pe împărat) Vlahii revolțai, așa încât și de împărat când s'a arătat, nu s'au înspăimântat«.

Un alt Cronicar bizantin Acropolitu scrie astfel:

»Iar împăratul Isac Angel a plecat ca fugăr în Constantinopol«.

Nu numai acești doi cronicari au scris asupra luptelor străbunilor noștri cu Bizantinii, ci și ceilalți cronicari ca: Cantacuzen, Ephraeniis, G. Codinu, Pachimer, Nicefor Gregora și alții.

După ce Asan repută mai multe victorii în contra oștirilor împăratului Isac Angel, se întoarse la Târnova, unde fu asasinat de un oștean bulgar anume Ivanciu³⁾, împins fiind la aceasta de Sebastocratorul Isaac, care ca prizonier al Armânilor, era arucut în lanțuri. Astfel peri bravul Armân care știu să fie în respect pe Bizantini și să inspire frică armatelor imperiale din Bizantin.

Indată după asasinarea gloriosului Asan, Petre care își avea reședința la Prestlav sosește în Târnova pe care o găsește în mâinile lui Ivanciu⁴⁾ și a partizanilor săi, încât fu silit să o impresoare și cu toate sfortările lui Ivanciu a trebuit să cază în mâinile inimosului Armân Petru, iar lașul Ivanciu fugi la Constantinopol, focarul intrigilor bizantinești⁵⁾.

În timpul lui Petru ca și în timpul lui Asan, Bizantinii s'au încercat să bată pe Armâni, dar a fost cu neputință. Atunci recuseră la mijloace perfide, corupând pe un Armân din oastea lui Petru, care-l asasină și astfel periră cei doi frați, cari în toată viața lor și-au făcut datoria către Națiune pentru care au și pierit.

După asasinarea lui Petru urmă pe tronul Imperiului Vlaho-Bulgar, fratele cel mai mic anume Ioanițiu⁶⁾ la 1197 sub titlul de împărat al Vlahilor și Bulgarilor⁷⁾. El întreprinse o mul-

¹⁾ Ducange Historia Byzantina Paris 1680 pag. 318.

²⁾ Niceta Choniatu Ed. Bonn. pag. 570

³⁾ Hertzberg Geschichte der Byzantiner.

⁴⁾ G. Acropolita, op. Cit. cap 12—2. D. Cange op. Cit. pag. 319.

⁵⁾ D. Cange op. Cit. pag. 219 par. XXXI.

⁶⁾ Hertzberg, op. cit. pag. 340.

⁷⁾ Ducange op. cit. pag. XXXII.

lume de lupte în contra Bizantinilor pe cari li nimici cu desăvârșire încât a fost poreclit Romeoconul sau Ucigașul Grecilor).

Faima numelui său ajunge până la Roma, așa că Papa Inocențiu al III. ia scris mai multe scrisori în termeni foarte măgulitori cu intenția de a-l sonda nu cumva ar îmbrățișa Catolicismul.

Toate acele scrisori s-au publicat de A. Thainer în lucrarea intitulată »Vetera monumenta Slavorum Meridus-calium t. I. pag. 11-44 în total 28 de scrisori între anii 1169-1207.

După mai multe negocieri Papa izbuti în planurile lui și în 1204 consacră pe episcopul Vasile (Blasius) ca Metropolitanul Vlahilor și Bulgarilor pe ziua de 7 Noemvrie 1204.

In ziua de 8 Noemvrie 1204 nunțul Papei, Leon Cardinalul de Santa Croce, puse pe capul lui Ioanitiu coroana împărătească, dându-i titlul de »Dominus Balcarum et Bulgarorum« oferindu-i diadema regală, sceptrul și steagul lui Sfântu Petru.

ȘTIRI.

- 10 Maiu 1918.

Pentru fondul ziaristilor. Prin d-l Ștefan Garoiu învățător în Hălchiu, primul suma de 26 cor. care s'a strâns la propunerea d-sale și rig. teol. G. Enescu, cu prilejul jocului miresii la cununia d-lui Ioan Brău, viitorul preot al comunei Șirnea, cu d-șoara Elena Cențu, celebrată Duminecă în 18 Mai st. n.

Mulțumim atât inițiatorilor cât și contribuitorilor iar tinerei perechi li dorim multă fericire.

Din prilejul morții regretatului nostru fruntaș lugerian Dr. Izidor Iop s'au făcut după cum cetim în »Drapelul« următoarele contribuiri pentru fondul ziaristilor: Institutul de credit »Poporul« din Lugoj 25 cor., protopopul M. Gașpar 5 cor. și Dr. A. Oprea 20 cor.

Un aneajament al D-nei Triteanu. Din Sibiu ni se scrie: Numărul de astăseară al foaiei germane din loc aduce știrea că d-nei Veluria Triteanu, vestita noastră cântăreață i s-ar fi făcut încă de astăzi un ofert de aneajament pentru opera »Curtii din Berlin«, când d-na Triteanu luase parte la un concurs d-voici înaintea unei înalte Comisuni a direcțiunii generale dela opera Cartii berlizeze. — o.

Regularea salariilor învățătorilor. Foaia oficială de arie publică sancționarea legilor despre regularea salariilor învățătorilor. Articolul de lege XV din 1913, se referă la salarizarea învățătorilor din școlile populare elementare de stat, pentru cari sa arul minimal (cl VII) e de 1200 cor. pe an iar bani de cvartir 240. Cel mai mare salariu (cl. I) e de 3200 cor. anual cu 1000 cor. bani de cvartir. In art. de lege XVI din anul 1913, care se referă la salarizarea învățătorilor din școlile primare confesionale și comunale, sunt stabilite aceleași salarii ca și pentru învățătorii de stat, cu deosebire că suma banilor de cvartir se urcă dela minimul de 240 cor. anual — cu câte 60 cor. — numai până la maximum de 600 cor.

Congresul meseriașilor din România. In toamnă va avea loc un congres al meseriașilor din România. S-a hotărât definitiv, ca acest congres să se țină la Iași. Zilele când se va ține congresul încă nu s'au fixat, dar e probabil că va avea loc la începutul lunii Octomvrie, când meseriașii vor avea mai mult timp liber. Vor participa meseriași din întreaga țară și vor lua în discutie următoarele chestiuni mai importante: Eftinirea traiului; îmbunătățirea soartei meseriașilor și modificarea legii meseriilor în sensul formulat de meseriași.

Din Sibiu ni se scrie: Sămbăta trecută, — 17 Maiu n., — s'a dat concertul »Reuniunii sodalilor români, în sala cea mare dela »Unicum«. Dirigent de cor a fost d-l Ignaton, absolvent în teologie. A luat parte la acest concert lunc românescă din toate părțile. In program au figurat unele bucăți, putem zice, grele pentru puterile modeste de cari dispune reuniunea. Și cu toate acestea — mulțumită stăruințelor d-lui

dirigent Ignaton — a reușit peste așteptări. A mai contribuit mult la reușita concertului și aceea că cele mai bune puteri din corul seminarial i-au dat concursul. Corul mixt a cântat »Jalea orfanului« de G. Kiriac, »Doina« de T. Popovici, »Răsunețul văilor« de A. Popovici, »Răsunețul Ardealului« de I. Vidu, »Câte flori« de A. Matei, »Badea mea«, »Foaie verde tătăiaș« și »Pentru mândra«, compoziții populare de A. Bena, iar corul bărbătesc al seminarului a cântat »Doinitorii români« de A. Popovici, »Vivandiera« de G. Dima și »Dorul înstrăinatului« de T. Popovici. Dintre soliști s'au distins: d-șoara Eug. Roman (sopran), d-l Coman (tenor), I. Constantin și Miron Neagu (bariton). Mai ales d-șoara Roman cu vocea d-sale plăcută a dat dovezi de bună cântăreață. D-șoara Elena Bordea a fost la înălțime cu eroica poezie »Glasul unui român« de A. Mureșianu. Accentul războinic și puterea de evocație cu care a predat această poezie a emoționat întreg publicul din sală. Debutanta a fost răsplătită cu flori și cu neîntrerupte aplauze.

Scopul concertului a fost ca din venitul curat să se procure instrumentale necesare pentru fanfara, care o va înflința reuniunea.

După concert a urmat dans. Si de data aceasta toate coristele cât și alte domnișoare au fost îmbrăcate în frumosul nostru port național — Gruia.

Hohenzollern — Cumberland. Intreg Berlinul este preocupat de marile serbări ale cununiei ficei împăratului. Alaltaeri a sosit în Berlin regele și regina Angliei. Conform programului, pe eri la 11 oare 33 minute a avut să sosească țarul Rusiei iar a seară a avut loc un banchet în cas'elul imperial. Azi, la 1 oară d. p. dejun la ambasada engleză, respective, rusă; la 6 oare seara prânz familiar la palatul imperial, iar la opt oare reprezentăție de gală la Opera imperială. Măne, înainte de prânz, probabil se va ținea o revistă a armatei; după prânz la 4½ oare cununia civilă la palat iar la 5 oare cununia bisericască în capela palatului, care va fi urmată de un dîneu festiv în sala albă. La 7 oare: plecarea tinerei perechi, iar la 9 oare: plecarea țarului.

Iată și câteva date despre ginerele împăratului Vilhelm: Numele lui e Ernst August Christian Georg, principe de Braunschweig și Lüneburg și principe regal de Marea Britanie și Irlanda. S'a născut în 1887, e al șaselea și cel mai tânăr fiu al principelui de Cumberland. Studiile gimnaziale și le-a făcut în spirit creștin și german. E bun înotător, gimnastic, duelist, călăreț, vânător, automobilist, iar dela un meseriaș din Gmunden a învățat tâmplăria. In Martie 1908 a făcut examenul de maturitate, apoi a întreprins călătoria prin porturile mai renumite ale Italiei și Africei nordice. Afară de acestea n'a mai văzut alte țări străine decât Danemarca și Riviera. In luna Iunie a anului 1908 a ajuns sublocotenent în artileria bavareză, iar în Novembre anul trecut a fost numit locotenent. Mai amintim că e soldat din creștet până în tălpi. Și atât i-a fost de ajuns ca să ajungă soțul uneii fice a împăratului Vilhelm al Germaniei.

O remarcabilă comunicație prin telefon fără fir, între Roma și Tripolis, a realizat profesorul italian Vanni. Distanța între cele două stațiuni de comunicație este mai mare de 6000 kilometri. Acest mare rezultat înseamnă o dată importantă în istoria comunicațiilor radio-electrice. El a fost obținut cu mijlocul aparatelor pe atât de elegante cât și ingenioase ale profesorului Vanni.

Despre trista soartă a expedițiunii Schröder Stranz am amintit zilele acestea. Acum se anunță următoarele din Cristiania: Căpitanul Staxrut, comandantul expedițiunii de salvare, trimisă la Spitzberga, a trimis o radiotelegramă, în care spune, că Rudiger, Rave, Ritscher și Dr. Böckmann, membrii nenorocoasei expedițiunii Schröder Stranz, cari au mai rămas în viață — vor sosi în curând în Norvegia, unde vor cere să se pornească cercetare contra personalului vaporului norvegian »Eerzog Ernst«, cu care plecase expedițiunea. Ei susțin, că nenorocirea expedițiunii a fost cauzată de atitudinea răutăcioasă a prersonalului de vapor. Insuși căpitanul Staxrut e de părere, că împrejurările între cari s'a întâmplat nenorocirea sunt învăluite într'un mister, și că chestiunea trebuie să fie limpezită.

Roosevelt »cel mai mare betiv«. Cu prilejul campaniei purtate pentru alegerea de președinte al Statelor Unite, o foaie din Marquette îl atacase foarte grav pe expresedintele Roosevelt, scriind despre dansul că e cel mai mare betiv și că minte. Roosevelt a întentat proces de calumnie ziarului, luându-și ca martori pe toți oficialii Casei Albe, cu cari el putea dovedi că nu bea de loc beuturi spirituoase. In urma acestui fapt, ziarul din chestiune a publicat o scurtă declarație, în care redactorul acuzat declară că nici prin gând nu i-a trecut

să atace pe Roosevelt, și că el a voit numai să spună că expresedintele bea foarte mult — lapte.

Intrebarea i că se va mulțumi Roosevelt cu această satisfacție curioasă?

Știri mărunte. Schlesinger Márton oficiant la Banca de păstrare din Miskolc, a dispărut din localitate împreună cu întreaga-i familie, de vre-o două săptămâni. Alaltaeri a fost aflat și deținut în orașul Papa. In fața căpitanului de poliție deținutul a declarat că prin falsificarea de documente, contracte etc, își însușise suma de 50,000 cor. pe care a pierdut-o în cărți. După ce i s'a luat interogatoriul, a fost predat procuraturii.

Vaporul »Senegal« s'a ciocnit cu o mină în apropierea portului Smirna. A suferit mari stricăciuni și s'a împotmolit. Patru inși dintre pasagerii și personalul vasului n-au mai fost aflați, ceilalți au fost salvați; sunt mai mulți grav răniți.

Femeia lui Iosif Csaba din Alba-regală a fost citată ca mortară într-un proces. Deoarece ea nu mai fusese niciodată în fața tribunalului, faptul acesta a înspăimântat-o atât de mult, încât s'a sinucis spânzurându-se.

Soția lui Essad-pașa, împreună cu mai multe persoane fruntașe albaneze, cari nu se simțeau în siguranță la Constantinopol, au sosit alaltaeri în Viena. De o jumătate de an ea nu și-a mai văzut bărbatul și vârstă despre el nu primește decât prin mijlocitori. Scopul ei e să petreacă în Vöslau, lângă Viena, până când se va mai linisti situația și se va întalni cu soțul său.

Războiul Independenței.

Ultimele patru reprezentațiuni ale celebrului film al războiului independenței vor avea loc, mâne, Sămbătă: la orele 2, 4, 6 și 8 seara.

Reprezentațiunile de astăzi și eri au atras din nou un public numeros în majoritate românesc. La reprezentațiunile de astăzi au participat elevii mai multor școli primare din ținutul Brașovului și Branului, veniți sub conducerea învățătorilor lor. Au participat deasemenea și numeroși țărani români.

Măne este ultimul prelj pentru a vedea acest film înălțător de inimă.

Despre Trinitățile »Asociațiunii«.

Seria prelegerilor populare ce se vor ține pe teritoriul despartământului »Teaca« al »Asociațiunii« în jumătatea primă a anului 1918.

- 1. In 1 Iunie la 10 a. m. în Pintic dñii: Dr. E. Bran, Despre meserii. Dr. I. Vescan, Dreptul de moștenire. N. S. Aron, Morburi lipicioase.
2. In 1 Iunie la 3 p. m. în Posmuș acși d-ri, cari au ținut prelegeri în Pintic, traciând despre aceleași obiecte.
3. In 1 Iunie la 3 p. m. în Fărăgău dñii: S. Chibuletean, Mania proceselor la poporul nostru. Teodor Pop, Despre asocieri.
4. In 1 Iunie la 3 p. m. în Havaș dñii: P. Radu, Stupăritul. O. Savu, Ce să cetim?
5. In 1 Iunie la 3 p. m. în Băița dñii: I. Hossu, Sădirea viei. I. Dredețian, Inseamnăteea bis. și școlii noi.
6. In 5 Iunie la 3 p. m. în Onița dñii: Dr. E. Bran, Despre meserii. Dr. I. Vescan, Dreptul de moștenire. T. Colția, Din poezii noastre.
7. In 8 Iunie la 3 p. m. în Milăș dñii: S. Chibuletean, Mania proceselor la poporul nostru. P. Radu, Stupăritul. I. Miclea, Din poezii noastre.
8. In 8 Iunie la 3 p. m. în Craifală dñii: T. Pop, Despre asocieri. I. Dredețian, Inseamnăteea bisericeii și școlii noi.
9. In 8 Iunie la 3 p. m. în Sântu dñii: N. S. Aron, Morburi lipicioase. O. Savu, Ce să cetim?
10. In 16 Iunie la 3 p. m. în Iuda dñii: Dr. E. Bran, Despre meserii. O. Frățiță, Luxul în popor T. Colția, Din poezii noastre.
11. In 16 Iunie la 3 p. m. în Ormeniș dñii: I. Hossu, Sădirea viei. V. Turcu, Legea comună. I. Dredețian, Inseamnăteea bisericeii și școlii noi.
12. In 16 Iunie la 3 p. m. în Stupă dñii: S. Chibuletean, Mania proceselor la noi. O. Frățiță, Luxul în popor.
13. In 16 Iunie la 3 p. m. în Logig dñii: P. Radu, Stupăritul rațional. O. Savu, Ce să cetim?
14. In 22 Iunie la 3 p. m. în Archiud dñii: N. S. Aron, Morburi lipicioase. Dr. I. Vescan, Dreptul de moștenire. O. Savu, Ce să cetim?
Teaca, la 20 Maiu 1918.
Dr. Eugen Bran. Nicolae S. Aron. secretar.

Reuniunea femeilor române din Sibiu.

- Concurs -

Pentru conferirea unui stipendiu de K. 3000 — Reuniunea femeilor române din Sibiu publică concurs cu termen de 30 zile dela prima publicare. Stipendiu se conferă pentru cercetarea unui curs de țesut la o școală specială în străinătate. Pot participa numai fete și dame văduve. Vor fi preferite reflecțiile, cari au absolvat și pedagogia, și cele cari au cunoștință de limbi.

Informațiuni se pot primi dela comitetul Reuniunii femeilor române din Sibiu.

Sibiu, în 19 Maiu 1918. Maria Cosma m. p. Dr. I. Beu m. p. prezidentă. secretar.

Caleidoscop științific

de Gavril Todica.

Încep publicarea sistematică a unor notițe nepretențioase. Cetiind scrieri științifice streine, de multe-ori dăm de fapte și chestii interesante, cari ar merita să fie fixate și în limba noastră. Unele sunt fixate, altele nu. Unele se tractează pe larg în reviste științifice de dincolo, altele se trec cu vederea. Aleg calea mijlocie. Nu le desvort pe larg, dar nici nu le trec cu vederea. Pentru a le analiza amănunțit îmi lipsește timpul și nu mă lartă mijloacele, ori cunoștințele teoretice și experiențele practice. Pentru a-le trece cu vederea nu mă lartă inima, căci sunt multe fapte și chestii de tot interesul științific și mai ales tehnic, din cari vor putea trage frumoase îndemnuri și foloase o seamă de cetitori și meseriași de ai noștri. Am de ceget, ca notițe de interes mai statornic să le adu pe urmă în broșuri și însoțindu-le de ilustrații potrivite să contribuie la realizarea dorinței exprimate nu de mult, de a da scrieri potrivite clasei noastre de mijloc.

După fiecare notiță arăt izvorul de unde o iau. Iată câteva prescurtări. T. M. = Technische Monatshefte. — Baf = Bulletin dela Société Astronomique de France. — Bab = Bulletin de la Société belge d'Astronomie. —

Șoseaua viitorului.

Istoria construcției de șosele este unul din capitolele cele mai interesante ale culturii omeneste. Progrese pe acest teren au fost totdeauna criteriul unui avânt însemnat pentru o țară. Trebuie să avem în vedere numai felul, cum construiau vechii Romani șoselele, pentru a dovedi afirmățiunea aceasta. Prin progresele tehnice ne mai pomenite ale veacului XIX s'a ivit o revoluție în așezarea drumului artificial, cum nu a fost mai înainte. Atât șoseaua cât și buna pardoseală de piatră, acoperirea cu asfalt și pavajul cu lemn în diferitele feluri, sunt progrese ale veacului XIX. Intr'aceea fiecare mijloc al construcției de șosele s'a mai desvortat în cursul deceniilor. Drumul cu pietriș s'a perfecționat bunăoară după introducerea mașinii de macadamizat. Totuși nu suntem mulțumiți astăzi cu nici unul din soiurile de șosele. Pardoseala cu piatră e prea aspră, prea neoblă. Asfaltul se înmoaie la căldură și miroasă neplăcut. Ba degajează și un praf corosiv. Pardoseala cu lemn își perde prece îngrabă suprafața uniformă, asudă etc. Esecția principală, ce se ridică contra tuturor drumurilor, este însă desvortarea prea mare de praf. Unul din experții cei mai de frunte în construcția de șosele, Sir John Mac-Donald, a ținut o conferență la Royal Institution din Londra, în care s'a exprimat nu numai asupra stadiului trecut și prezent al construcției de șosele, ci și asupra direcției probabile din viitor. Pentru viitor statoroste problema de a afla metodel cel mai bun de a construi o șosea, care să nu poată fi știrbită la suprafață prin circulație; care să ușureze atât circulația de pers'ane cât și de marfă; care să nu capete ochiuri, adică să nu poată fi scobită; care prin ploii să nu asude noroiu nici să nu răspândiască praf când e timp uscat. Condițiile aceste reclamă, ca de pe suprafața șoselei să nu se desfacă nici un material, să nu se ciatine nici o bucată. S'a dovedit, că idealul acesta se poate realiza. Este o politică înțeleaptă a guvernului englez, de a fi pus premii pentru ameliorările construcției de șosele și de a fi ajutat măzuințele aceste prin laboratoare și experiențe potrivite. S'a ajuns la convingerea, că învălișul șoselei trebuie să fie prins ori din ce materie s'ar face. Astfel pietrișul trebuie să fie prins în ceva substanțe reșinoase, formând o scoarță adevărată, consistentă, neîntreruptă. Pe scoarța aceasta se va așeza un strat elastic, din gudron, ori mai bine din asfalt. Acest strat nu va servi atât pentru întărirea

suprafeței, cât mai mult pentru sporirea elasticității, domolirea sgomotului și evitarea prafului.

(T. M. 1918, pag. 125 — 6).

Cărți și reviste.

A apărut: Pedagogia școlii de copii mici de Sevasta Dimitriu, couducătoarea grădinei de copii Nr. 1 (Ghencea) din București. Prețul: doi lei (2 lei) Se comandă la autoare. Este întâia carte românească care se ocupă cu pedagogia școlii fröbeliene.

ULTIME ȘTIRI.

Protocolul din Petersburg.

București 23 Mai. Ziarul oficial »La Politique« publică următoarele:

»Membrii guvernului s'au întrunit eri în consiliu, cu președintele Senatului și cu președintele Camerei.

D. Maiorescu a dat citire protocolului de la Petersburg și a luat avizul președinților și colegilor săi asupra oportunității de-a-l comunica fără întârziere Parlamentului.

S'a hotărât de comun acord că drept de referendum pentru partidul liberal, al cărui șef e în senat, prima comunicare se va face în Senat, în sesiunea de Sămbătă 11 Mai.

Lectura și comunicarea actelor se va face în ședința secretă, adică fără participarea publicului și a presei. Se impune din pricina convențiilor internaționale ca desbaterile să nu devină publice de cât când va fi vorba să se dea un vot asupra comunicărilor, pe cari le va fi făcut guvernul.

In timpul în care se ținea consiliul a venit la minister d-l Calincoff, reprezentantul Bulgariei în Capitală, venind dela Sofia. D-sa a fost imediat introdus în cabinetul ministrului de interne unde a avut o conferință cu d-l T. t. u. Maiorescu.

Ziarul »Viitorul« comunică despre consiliul de eri următoarele amănunte:

S'a hotărât să se ceară pe rând Senatului și Camerei un vot, sub formă de moțiune, dacă guvernul poate sau nu să execute dispozițiile din protocol, adică dacă România poate să intre sau nu în stăpânirea teritoriului ce a obținut dela Bulgaria în vederea rectificării frontierei Dobrogene. Cum nu e vorba de o cedare, ci de o anexare de teritoriu, nu se va cere parlamentului un vot de ratificare, ci de executare a protocolului.

Sofia, 23 Maiu. Ziarul »Vescerna Posta« scrie: »Din sursa diplomatică cea mai sigură aflăm, că guvernul din București și al nostru s'au înțeles în chestia pre-dărilor Siliștrei. Ambele guverne s'au declarat mulțumite de hotărârea ambasadorilor din Petersburg. S'a decis, că Siliștra să fie cedată imediat ce parlamentele ambelor țări vor aproba hotărârea.

București, 23 Mai. Pe astăzi d. a. d-l P. P. Carș, șeful partidului conservator a convocat o consfătuire a miniștrilor, deputaților și senatorilor conservatori pentru a se face celor convocați comunicații asupra chestiunii politice.

Comitetul executiv al partidului liberal și parlamentarii liberali au fost convocați pe mâne la 10 oare la o consfătuire. Ambele consfătuiri se țin cu deosebire în vederea comunicării protocolului de la Petersburg.

București 23 Mai. Congresul studenților români convocat pe 26 l. c. la Marburg s'a amânat pe anul viitor din cauză că nu toate societățile studenților și-au anunțat participarea la lucrările congresului.

Proprietar:

Tip. A. Mureșianu: Branisce & Comp. Redactor responsabil: Ioan Brodea.

Prețurile cele mai mari pentru haine purtate de militari și civili le plătește Polatschek din Budapesta, care sosește Joi dimineața în Brascv. Rog a mă aviza prin o carte postală (Hotel Europa 31), 3-3.

*) Acropolisu op. cit. cap. 13.

Vă rugăm să priviți vitrinele la
LANG, ROSENTHAL & PALMHERT
 Târgul boilor Nr. 1. BRAȘOV, Strada porții Nr. 4. (16-50)

Reprezentanța principală a

Fabricei de Mașini a Căilor ferate reg. ung. de stat

pentru mașini de treerat, motoare — benzin — gaz și locomobile, instalațiuni de mori, tot felul de mașini și unelte agricole. — **Novitate! Patent „Record II” mașină de sămănat**, șir pe șir, care sămăntă în rânduri și gunoște: 5 mașini într'una

Reprezentant al fabricii de mașini Massey-Harris S. A. Toronto, America de Nord pentru legat snopi, mașini de secerat. Aparat de cosit, greblat. **Novitate! Massey-Harris Grebla de tras bozda, combinat de întorsător de fân**, 2 mașini într'una construite din oțel.

Reprezentant al fabricii de mașini Fehér Miklós S. A. Budapest, di (șlep.) Benzilocomobile pentru scopuri de tracțiune de pluguri și imblătit, mai departe pentru mori, sau Hexelmașini, Benzil-motoare și articole pentru mașini de imblătit, aparate pentru mori, tăiat balne. Instalațiuni complete pentru camere de frământare.

Reprezentant al S. A. Alfa Separator. Mașini pentru lăptării de toată specia, aparate de răcit untul, urciare, instalații complete pentru lăptării celei mai bune aburitoare de nutreț cu mașini de recit aerul.

Automobile, autobuse diverse cu garanție.

Mașini de transport pov. ră pentru vapoare. 23-100

Eternit-Schist cel mai bun coperiș.

Afaceri de schimb (trampă) cu mașini de treerat de tot secul, motoare, mașini agricole și unelte de agricultură, cu condiții avantajoase

Părți constitutive de mașini.

Reparaturi de mașini și unelte agricole cu prețuri ieftine prin mașiniști angajați spre acest scop.

Cantor și deposit **Josef Lányi BRAȘOV, Str. Lungă 201.** Telefon 382. Interurb.

GEORGE SZÖCS

croitor civil și militar român din BRAȘOV, Strada Mihael-Weiss Nr. 10.

casa proprie.

TELEFON 495.

Deposit de cele mai nouă **stofe indigene** și din **streinătate.**

Uniforme pentru studenți, dela **44 Kor.** până la **56 Kor.** din stofa cea mai fină ce mi-a sosit un **asortiment mare de stofe.**

Cu desfacerea prăvăliei confecționez cu **10% mai ieftin.**

Serviciu prompt! 10-25 **Prețuri solide!**

Banca Națională a României.

Situațiune sumară

1912		1913	
5 Mai	Activ:	27 Aprilie	4 Mai
218.278,272	156320272 (stoc. Janr . . . 147373589 61958000 (met. irate c. aur 56633900	204.466,824	204.006,589
927,248	Argint și diverse monede	1.501,449	1.533,379
197.888,739	Portofoliu Român și străin	142.807,287	143.034,311
15.704,570	7.017,200 (impr. pe ef. pub.) 14.836000 8.687,370 (, incert) 14.200157	29.329,463	29.036,157
13.273,740	Imprumutul Statului (fără dobândă)	12.895,740	12.802,059
11.941,791	Efectele Capital Social	11.925,391	11.925,391
17.506,377	Efectele fondului de rezervă	17.270,977	17.236,977
4.131,821	Efect. fond. de amort. mob. și maș.	4.124,781	4.118,781
6.098,943	Imobile	6.421,365	6.421,390
801,658	Mobilier și Mașini de Imprimerie	836,032	886,166
807,019	Cheltuieli de Admini-strațiune	1.151,338	1.173,947
106.439,255	Efecte și alte valori de păstrare	112.682,182	112.871,432
58.795,488	Efecte în gaj și în păstrare provizorie	112.087,810	108.640,908
45.449,321	Conturi curente	36.085,102	33.616,328
7.118,024	Conturi de valori	7.764,699	7.494,119
1.859,454	Conturi diverse	4.101,932	4.214,207
707.081,720	Pasiv:	705.502,422	699.012,141
12.000,000	Capital	12.000,000	12.000,000
32.381,958	Fond de rezervă	35.417,730	34.540,298
4.766,612	Fond. amort. imob. mob. și mașini	5.069,130	5.076,460
465.697,420	Bilete de Bancă în circulațiune	391.606,060	388.541,770
2.085,173	Dobânzi și beneficii diverse	3.283,490	3.477,371
8.215,200	Conturi curente și recep. la vedere	13.164,635	13.178,672
165.234,743	Efecte și alte valori de restituit	224.769,992	221.512,340
16.700,614	Conturi diverse	21.191,385	20.635,230
707.081,720	Taxa : Scont 6% „Dobânda” 6%	705.502,422	699.012,141

**Desfacere de mărfuri
 concesionată de autoritate la**

MORITZ KRAUSS

Magazin de tricotate și mărunțuri. — Târgul poamei Nr. 12.

Intreg stocul de mărfuri se vinde

Cu preț de minune ieftin

ca ciorapi, albituri pentru bărbați și copii, jiletce de lână, rețele, portofoluri.

Semințe economice!

Și adecă : Sămăntă de sfeclă și de ierburi în toate felurile, sămăntă de trifoi și luțernă marfă aleasă și fără mătase cu atest și plombă de stat, toate în calitate cea mai bună și cu prețurile ieftine.

Totodată ne permitem a recomanda la Domnii economi **varul nutritor alui Barthel din Viena**

al cărui singur deposit pentru comitatul Brașovului și comitatelor vecine să află la noi (11-20)

J. L. & A. Hesshaimer BRAȘOV.

Din cauza timpului de primăvară înaintat

vând cu prețuri scăzute articolele din deposit ca dantele, broderii, bluze, capote, ciorapi, hainețe de copii albituri de bărbați și dame la —

**NEW-YORK Hala de vânzare
 DEUTEL EMANUEL,
 Strada Porții No. 44.**

Stabilimentul de hidroterapie

dela băile Eforiei școalelor române din Brașov, s'a deschis la 1 Mai st. n. a. c. Stabilimentul este modern instalat cu toate aparatele cele mai perfecte. Tot felul de dușuri cu presiune, cari se pot regula după felul boalei și constituțiunea bolnavului. Băi cu aer cald, Băi parțiale cu aer cald. Băi cu acid carbonic.

Secțiuni separate pentru femei și bărbați
 Cura se face sub controlul medicului dirigent **Dr. G. Balulescu** (oarele de consultațiune dela 7-9 a. m. și dela 4-5 p. m.)

4-20 **Administrația**

Anunț

Să vinde din mână liberă **o prăvălie bine asortată** cu mărfuri de ferărie și vâpsale, situată în Săbiște. Detailuri mai de aproape la **Ilie Stefla, Sibiu Piața mare No. 18.** 1-4

Avis.

Am onoarea a face cunoscut Onor. Dame, ca întorcându-mă din Călătoria mea de studiu din capitală, am început activitatea în localul din

Strada Porții Nr. 43.

Lucres după moda cea mai nouă Costumuri englese, rochi, croială franceză. Cea mai modernă executare.

Reg. sprijinul Onor. dame. Cu toată stima **Sara Goldstein, croitoreasă de dame.** Cusătorese și copile ca să învețe se primesc. 3-6

Atelier nou de lăcătușerie.

Avem onoarea a aduce la cunoștința onor. public că am deschis, în **Strada Sf. Ioan Nr. 17, Strada argintarilor Nr. 2** lăcătușerie artistică, și lucrătoare de instalații corespunzătoare timpului actual. 2-25

Cu toată stima **Iurak & Warga.** Ucenici se primesc.

Stofe de modă

la fel cu cele englezești și frațuzești, producție proprie, recomandă

**Fabrica de Postav din Brașov
 WILHELM TELLMANN & COMP.
 Magazin de vânzare.
 strada Hirscher no. 16.
 Se află circa de 500 mostre resturi. 2-50**

Nru. Mag. 8072/913.

Publicațiunea unei licitațiuni cu oferte.

Spre a asigura comuna oșănească de asortarea cu materialul necesar la lucrările aci imediat înisurate și anume:

a) la facerea unui canal sutoran pentru scurgerea de beton pentru scurgerea apei: acest canal începe dela strada pe Coastă, trece prin partea de jos a Ciocracului și se atinge pe dinaintea caselor pe Livadia de sub casa Țanțășilor;

b) la facerea unui canal sutoran pentru scurgerea apelor murdare și a fecalilor, având scurgerea aceeași direcțiune ca și cel precedent;

c) la regularea părții de jos a Ciocracului și

d) la facerea unui drum de care și altul de umblat pe jos pe dinaintea caselor din Livadia de sub casa Țanțășilor spre acest scop.

Se va ținea licitația publică cu oferte în zoris în **12 Iunie 1913 la 10 oare a. m.** în localitățile despărțământului Magistratual al V/alea (Strada Aurarilor Nru 5, etajiu II).

Până în ziua licitației se află depuse tot aci planurile, condițiile de ofertat și cele ale contractului un conșpect despre materialele și lucrările necesarii și modale de ofertat.

Elaboratul licitațiunii, cără planuri, cari se află numai în câte un exemplar la cerere se pot cumpăra din despărțământul numit cu 5 cor. plăteite înainte.

Ofertele întru toate corăspunzătoare condițiunilor puse sunt a se prezenta până la termenul arătat, la conducătorul despărțământului indicat, sau predate la posta pe adresa Magistratului. Brassó în **7 Mai 1913.**

1-1 **Magistratul orașenesc.**

Ceapă

Bună de calitate excelentă numai la **Frații Gingold** se poate căpăta **Kilo cu 20 bani.**

Cu Engros preț convenabil. 2-13

Nr. 53/1913 paroch.

Anunț de licitațiune.

Pe baza planului și preliminarului de spese aprobate de Frea Veneratul Conzistoriu arhidiecezan sub Nr. 5447/913 Epitr. prin aceasta publicăm **licitațiune minuentă** pentru a da în întreprindere renovarea bisericiei noastre gr. or. române din Szunyogszéh (Țanțari) protopopiatul Brassó (Brașov) comitatul Fogaras (Făgăraș).

Licitațiunea se va ținea în **4 Iunie st. n. 1913 la 8 oare a. m.** în edificiul cancelariei comunale de aici.

Prețul strigărei e statorit cu 15864 coroane, iar licitanții vor depune ca vadu 1600 coroane, în bani gata, ori în hârtii de valoare.

Planul, preliminarul de spese și condițiunile de licitare (singur obligătoare) se pot vedea la oficiul parohial din loc.

Dat în Țanțari la **7/20 Aprilie 1913.**

Ioan Gavrilescu m. p. lile Oana m. p. paroch și președinte. secretar. **Văzută: Vasile Safin** protopop. 3-3